

(минералогія, промислові типи, стратегія розвитку мінерально-сировинної бази). М.: Научный мир, 1997. – 479 с.

REFERENCES

1. *Vasylenko A. P., Trokhymenko V. M.* The First results of realization of monitoring and scientific accompaniment of development of loose titanite deposits within the limits of western part of US//Zbirnyk naukovykh prats UkrDHRI. – 2014. – N 1. – P. 33–39. (In Ukrainian).
2. *Hoshovskyi C. V., Hyrskyi D. C.* The main objectives of the development of the mineral resources base to 2010 y.//Mineralni resursy Ukrainy. – 2002. – N 2. – P. 3–8. (In Ukrainian).
3. Law of Ukraine “On Approval of the National Program of the mineral resource base of Ukraine for the period to 2030 y.” N. 4731-VI dated 17.05.2012. (In Ukrainian).
4. *Ivanov B. N., Makivchuk O. F., Bygaenko V. M.* Basic types of rare metal deposits of western part of the Kirovohrad block//Zbirnyk naukovykh prats UkrDHRI. – 2002. – N 1–2. – P. 101–107. (In Ukrainian).
5. *Ivanov V. M., Dityuk U. G., Kozar M. A.* Some genetic features of Gannivskogo of tungsten-copper-molybdenum mineral deposits//Mineralni resursy Ukrainy. – 2011. – N 3. – P. 24–29. (In Ukrainian).
6. *Lepigov G. D., Vasylenko A. P.* Kapitanivka deposit of nickel and chromite ore//Mineralni resursy Ukrainy. – 1996. – N 4. – P. 22–23. (In Ukrainian).
7. *Lepigov G. D., Vasylenko A. P.* Regarding prospects Haschuvat-skoho deposits of iron-manganese ores//Mineralni resursy Ukrainy. – 2005. – N 4. – P. 23–26. (In Ukrainian).
8. Mineral deposits of Ukraine. Volume I. The metalliferous mineral deposits//Hyrskyi D. C., Esipchuk K. E., Kalinin V. I. – Lviv: Tsent Yevropy, 2005. – 785 p. (In Ukrainian).
9. *Prihodko V. L., Prihodko M. V.* Trap formations, located in Volhynia and copper mineralization//Zbirnyk naukovykh prats UkrDHRI. – 2005. – N 1. – P. 101–109. (In Ukrainian).
10. Placer deposits in Russia and other CIS countries (mineralogy, industrial types, the strategy of development of mineral resource base). – М.: Naychnuj mir, 1997. – P. 24–379. (In Russian).

Рукопис отримано 19.08.2014.

М. В. ГЕЙЧЕНКО, завідувач науково-дослідного відділення ПВНЗ “Інститут Тутковського”, geich@ukr.net,
Н. В. ФЛОРЕ, начальник відділу департаменту геології Державної служби геології та надр України, nflore@mail.ru

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОБ’ЄКТІВ ГЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

У статті розглянута позиція Державної служби геології та надр України щодо подальшого розвитку досліджень геологічних пам’яток в Україні.

This article deals with a position of the State Service of Geology and Mineral Resources of Ukraine for the further development of studies of geological monuments in Ukraine.

Вивчення геологічних пам’яток, їх облік і вжиття заходів, спрямованих на збереження геологічної спадщини, а також популяризація геологічних знань серед громадськості, зокрема розвитком геологічного туризму є традиційними та пріоритетними напрямками діяльності геологічних служб розвинених країн. У міру дуже обмежених можливостей цими питаннями займається і Державна служба геології та надр України – центральний орган виконавчої влади у сфері геологічного вивчення та використання надр. Узагалі одразу треба зазначити, що питання геотуризму є досить широким, може бути суттєвим важелем економічного розвитку, а роботи в цьому напрямку вистачить і державним, і науковим, і навчальним, і приватним підприємствам і закладам. Про конкуренцію в цій сфері говорити поки що зарано, йтиметься про взаємодію та опосередковану рекламу. Будь-який позитивний результат у цій сфері є найкращою рекламою для розвитку міжнародного геотуризму. І навпаки, невдало проведені тематичні геологічні екскурсії можуть відштовхнути потенційних клієнтів. Їх організація і проведення потребує ретельного підходу на всіх етапах – від вибору клієнтури (а це можуть бути студенти вищих навчальних закладів, геологічно-науковці різної спеціалізації, фахівці гірничодобувної галузі, прості туристи, які, серед іншого, цікавляться унікаль-

ними природними спорудами), створення путівників геологічних екскурсій до питань транспорту, розміщення, харчування тощо. Звісно, Держгеонадра не в змозі виконати весь обсяг робіт власними силами, але виступити як координатор (зокрема для недопущення дилетантизму і шарлатанства) – прямий її обов’язок. Організацією та проведенням тематичних геологічних екскурсій повинні займатися, на нашу думку, приватні й державні геологічні підприємства та установи, вітчизняні вищі навчальні заклади (ВНЗ), громадські організації (наприклад, Спілка геологів України).

Вивченню геологічної спадщини Держгеолслужбою та її структурними підрозділами особлива увага приділяється останніми 20–25 роками. Помітний поштовх у цьому питанні дали роботи, пов’язані зі створенням комплектів Державної геологічної карти масштабу 1:200 000, до складу яких входять схеми розміщення геологічних пам’яток, а у відповідному розділі наводиться їх опис. Чим же викликаний інтерес до вивчення і поки що майже неререалізовані можливості використання геологічної спадщини України?

По-перше, Україна має унікальну геологічну позицію, яка зумовлює різноманіття геологічних структур (починаючи від ранньодокембрійських утворень Українського щита до альпійської складчастості), значну кількість стратотипових розрізів, що мають планетарне значення, прояви унікальних ендеогенних та ек-

зогенних процесів тощо.

По-друге, на території України є унікальні геологічні об’єкти планетарного значення, які відкриті, описані та вивчені вітчизняними фахівцями; поширення інформації про них піднімає авторитет вітчизняної геологічної науки, робить нашу країну туристично-привабливою.

По-третє, наукова та освітня роль геологічних утворень як об’єктів вивчення новими поколіннями геологів (що зумовило створення на їх основі науково-практичних полігонів для студентів вітчизняних ВНЗ) потребують створення великомасштабних геологічних карт таких полігонів (і водночас такі карти повинні легко сприйматись непрофесійними геологами), а також потребують поглиблених лабораторно-аналітичних досліджень.

По-четверте, не можна недооцінювати естетичне значення геологічних утворень, які формують неповторність ландшафтів, їх привабливість з погляду рекреаційних ресурсів та є джерелом так званого геологічного туризму в межах існуючих природоохоронних територій.

По-п’яте, планомірне геологічне вивчення території України потребує поглибленого вивчення об’єктів, які є маркерами геологічних обстановок і рудогенеруючих процесів.

Хоча вивчення геологічних пам’яток в Україні вже має свою історію, починаючи із середини ХХ століття, можна стверджувати, що

© М. В. Гейченко, 2014

цілеспрямоване і системне їх вивчення в нашій державі – це відносно новий напрям геологічних досліджень. Своєрідними віхами в розвитку цього напрямку стали видання в 1987 році довідника-путівника “Геологические памятники Украины” та чотиритомне видання Державної геологічної служби “Геологічні пам’ятки України”; про яке дуже багато було і схвальних, і критичних відгуків. В усякому випадку це видання нікого не залишило байдужим і навіть надихнуло на подальший розвиток вивчення геологічної спадщини, можливо дещо несподіваний, але надзвичайно цікавий.

І в цьому контексті не можна не згадати про видання у 2012 році атласу-довідника “Природные геофизические феномены Украины”. Автор цієї ідеї та самого видання – кандидат геолого-мінералогічних наук, керівник одного зі структурних підрозділів Державного геологічного підприємства “Українська геологічна компанія” (колишнє підприємство “Північгеологія”) В. А. Єнтін – у розвиток досліджень геологічних пам’яток запропонував концепцію і створив атлас-довідник “Природні геофізичні феномени України”, в якому наведена характеристика 24-х природних геофізичних аномалій магнітного та гравітаційного полів; він уже зараз може використовуватись як навчальний посібник для студентів геологічних спеціальностей.

У ході опрацювання згаданого чотиритомного видання в науковців, зокрема, гідрогеологів виникла пропозиція стосовно виділення гідрогеологічних пам’яток природи. Статус гідрогеологічної пам’ятки пропонується надавати унікальним і рідкісним природним виходам підземних і мінеральних вод (джерела) та природним резервуарам поверхневих вод (озера), у формуванні яких брали участь геологічні екзогенні

процеси. При чому, основними критеріями виділення джерел підземних вод як пам’яток має бути величина дебіту, газогідрохімічні особливості і фізичні властивості вод. Як відомо, Україна володіє унікальним гідромінеральним потенціалом, представленим мінеральними водами найрізноманітніших типів. Згадаємо лише унікальну за терапевтичною дією та запасами мінеральну воду “Нафтуся”. На сьогодні можна рекомендувати 12 родовищ унікальних мінеральних підземних вод як гідрогеологічні пам’ятки.

Спірним поки що залишається питання віднесення до геологічних пам’яток, що виникли внаслідок дії екзогенних геологічних процесів, до певного генетичного типу (зсуви, карстові утворення – печери, воронки). У чотиритомнику вони визначені як геоморфологічні, рідше спелеологічні. Якщо ж відштовхуватися від того, що основним чинником карстових процесів є підземні води, пропонується, виходячи з генетичних принципів класифікації, карстові утворення також зарахувати до гідрогеологічних пам’яток. Те саме стосується зсувних процесів.

Які головні завдання стоять перед Державною службою геології та надр України на сучасному етапі? Можна окреслити їх такими пунктами.

1. Вивченню геологічних пам’яток, як відносно новому напрямку наукових досліджень, властиві проблеми, пов’язані з необхідністю вдосконалення понятійно-термінологічної та методологічної бази. Особливої уваги потребує розробка класифікації геологічних пам’яток. Це питання найбільш дискусійне та потребує вироблення єдиних підходів до визначення типу геологічної пам’ятки за такими показниками: генетичне походження об’єкта або процес, що призвів до його утворення; за геологічною наукою, яка

вивчає об’єкт (за предметом дослідження); характер розкриття об’єкта; сучасний стан об’єкта з оцінкою ризику його руйнування; оцінка естетичної привабливості та екскурсійно-туристичної складової. Необхідно провести ранжування критеріїв зарахування пам’ятки до того чи іншого типу, але головним є призначення об’єкта геологічної пам’ятки: стратиграфічне, тектонічне, мінералогічне, комплексне тощо. Має бути доопрацьовано визначення геологічної пам’ятки.

2. Вироблення і вдосконалення існуючої законодавчої та нормативно-правової бази на сьогодні є чи найголовнішим завданням. Геологічні пам’ятки підпадають під дію Закону України “Про природно-заповідний фонд України”. Правові основи організації, охорони та ефективного використання природно-заповідного фонду визначаються цим Законом. Тому всю існуючу базу геологічних пам’яток необхідно привести у відповідність до Закону, або внести необхідні зміни до нього. Це стосується класифікації територій та об’єктів природно-заповідного фонду (згідно зі статтею 3 – “До природно-заповідного фонду України належать: природні території та об’єкти – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам’ятки природи, заповідні урочища”; поняття “геопарк” відсутнє); залежно від їх екологічної і наукової цінності об’єкти природно-заповідного фонду, згідно із Законом, можуть бути загальнодержавного та місцевого значення, а регіонального, яким наразі оперують дослідники, немає. У зв’язку з цим нарізла необхідність розроблення та затвердження підзаконного акта “Положення про геологічну пам’ятку (про геологічні об’єкти природно-заповідного фонду)”; вдосконалення системи заповідання та облі-

ку цих об’єктів, уніфікація їх маркування тощо. Крім того, процедура узаконення геологічної пам’ятки є дуже громіздкою, не стимулює тих, хто добивається визнання її статусу, і тому узаконення нових пам’яток практично немає.

3. Проведення постійного моніторингу геологічних пам’яток, оскільки зазначені об’єкти піддаються постійному впливу екзогенних геологічних процесів, а подекуди впливу техногенних чинників. Ці роботи проводяться з 2005 року. Вони планувалися, як постійні держбюджетні теми на усіх регіональних геологічних підприємствах, підпорядкованих Держгеонадрам України. Окреме завдання цих робіт – відкриття і дослідження нових геологічних пам’яток, виявлених під час проведення геологознімальних і геологорозвідувальних робіт.

4. Розвиток і поглиблення співробітництва з геологічними службами інших країн з метою набуття та розширення досвіду з проблем вивчення та популяризації геологічної спадщини, налагодження співпраці з Європейською асоціацією зі збереження геологічної спадщини ProGeo.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” від 16.06.1992 р. № 2456-ХІІ.
2. *Єнтін В. А.* Природные геофизические феномены Украины/Под ред. О. Б. Гинтова, В.А.Великанова. – Киев, 2012. – 75 с.
3. *Люта Н. Г., Саніна І. В., Лютий Г. Г.* Ще раз про геологічні пам’ятки/Мінеральні ресурси України. – 2012. – № 1. – С. 39–44.

REFERENCES

1. Law of Ukraine “On the Nature Reserve Fund of Ukraine” from the 16.06.1992 № 2456-XII. (In Ukrainian).
2. *Entin V.* Natural geophysical phenomena of Ukraine/Edited by O. Gintova, V. Velykanova. Kyiv, 2012. – 75 p. (In Russian).
3. *Lyuta N., Sanina I., Lyutyu G.* Once again about geological monuments//Mineral resources of Ukraine. – 2012. – № 1. – P. 39–44. (In Ukrainian).